

NORRTELJE ELITKAPELL

Beskrivning samt kort jämförelse
med folkmusikutvecklingen
i Sverige.

AB-uppsats vid
Institutionen för
Musikvetenskap, Uppsala,
vårterminen 1982.
Eleonor Andersson
Handledare:
Kjell-Åke Hamrén

Innehållsförteckning

	sid.
Förord.....	2
Inledning.....	2
Allmän beskrivning av gruppen.....	3
Instrument.....	4
Medlemssammansättning.....	5
Musikaliska traditionsförhållanden.....	5
Musiksyn.....	6
Sammanfattning.....	7
Utveckling.....	8
Placering.....	11
Slutkommentar.....	11
Bilagor:	
Intervju.....	12
Frågeformulär.....	14
Notbilder.....	18
Kommentarer till notbilderna.....	21
Något om August Bohlin.....	22
- " - August Frank.....	23
Fotnoter.....	24
Käll- och litteraturförteckning.....	25

Till Norrteeje Elitkapsell!

Med önskan om att åtminstone något
igenkännande leende kommer att in-
finnas sig.

Hälsningar

Uونسفؤكفؤ

Uppsala den 26 juli
1982

Förord

Ett varmt tack till Mats Andersson, som vid en intervju gett mig värdefulla uppgifter. Jag vill också särskilt tacka min handledare Kjell-Åke Hamrén, som varit mig till stor hjälp i mitt arbete. För övrigt riktas ett tack till alla dem som gett mig råd i samband med denna uppsats.

Inledning

Temat för 1981-82 års uppsatsämnen inom AB-kursen vid Institutionen för musikvetenskap i Uppsala är "Svenskt 1960-tal". Häre ingår det ämne som jag har valt, nämligen "Nya folkmusikgrupper". Då det under 60-talet inte ännu hade utvecklats någon större mängd sådana, hade jag lättare för att göra ett val bland 1970-talets grupper.

Syftet med denna uppsats är att försöka teckna en bild av folkmusikgruppen Norrtelje Elitkapells placering i den folkmusikaliska utvecklingen i Sverige från 1940-talets slut fram till idag. Försöket har gjorts utifrån intervjuuppgifter beträffande gruppens medlemssammansättning, instrument, musikaliska traditionsförhållanden samt musiksyn.

I uppsatsen har jag tagit med de frågor som bildar underlag för intervjun med Mats Andersson, samt de av gruppmedlemmarna ifyllda frågeformulären. Vidare finns några uppgifter om två äldre spelmän. Dessa får representera den äldre uppländska spelmanstraditionen, vilken Norrtelje Elitkapell har anknytning till. Dessutom finns ett par notbilder med kommentarer. De är ämnade att i viss mån beskriva instrumentation och spelsätt hos gruppen.

Allmän beskrivning

Folkmusikgruppen Norrtelje Elitkapell bildades 1974. Fram till slutet av 1976, då man bl.a. hade spelat på Musikforum och några pubar i Uppsala, hette gruppen Norrtelje Tangöorkester. Med detta namn spelade gruppen även schlagrar och s.k. "bondjazz".⁺) Man beslöt sig för att uppträda också utanför Uppland, och skickade därför en inspelning till bl.a. olika skivbolag.

Elitkapellets repertoar består huvudsakligen av traditionella spelmanlåtar och s.k. gammaldansmusik. Samträning av för gruppen ny musik tillgår på ett sätt som kan karakteriseras som kollektiv arrangering/improvisation. På skivan "Luffarschottis" uppges att arrangemangen gjorts av Sven Fredriksson, men detta är en praktisk åtgärd, då STIM inte vill uppges alltför många namn.

Ny repertoar inhämtas på olika sätt. Dels genom den kontakt med spelmän som erbjuds vid spelmansstämmor, dels genom övrig direktförmedling av någon spelman. Även skivlyssnande och det faktum att medlemmarna spelar i andra grupper bidrar till låtinläringen. Repetitionstiderna varierar. Det har t.ex. hänt att flera månader gått utan en enda repetition, medan man under andra perioder träffats varje vecka. Under intensiva arbetsperioder, som t.ex. den då Norrtelje Elitkapell spelade in sin senaste skiva - i samband med TV 1:s serie om gammaldans - erfordras god organisation. Speciellt som gruppen består av hela åtta medlemmar.

Vid skivinspelning arbetar Norrtelje Elitkapell okonventionellt. För att behålla känslan av samspel gör man ofta direktupptagningar som vore det livekonserter. Detta kan dock vålla svårigheter, t.ex. vid användande av bl.a. elektriska instrument. I studion måste nämligen trummor, gitarr och elbas avskärmas, för att inte ge utslag i andra instruments mikrofoner. Vidare kan direktupptagningar i en studio upplevas som "pressande", eftersom allt måste vara nog förberett och sålunda "sitta" säkert.

Mängden engagemang är varierande. De rent ekonomiska givande engagemangen är få, speciellt som en åttamannagrupp inte kan räkna med alltför stora summor per person. Många dansställen kan inte ta in en stor publik, varför de är ekonomiskt oförmögna till utbetalningar av den storlek Elitkapellet önskar, nämligen ca fyra-femhundra kronor per person exklusive reseersättningar. Men gruppen tar ändå emot alla engagemangserbjudanden. Man t.o.m. söker speltillfällen.

+) Mats Anderssons benämning på låtar av typ "Rialajazzen" (skivan "Oskapliga låtar"). Förf. anm.

Gammaldansspelningar är för Norrtelje Elitkapell den vanligaste typen av engagemang. Vid sådana tillfällen består programmet enbart av låtar av "gammaldanskaraktär". "Moderna" låtar förekommer inte, vilket annars är vanligt hos andra gammaldansorkestrar. Gammaldansspelningar är aktuella också vid spelmansstämmor, bl.a. den årligen återkommande stämman i Gamla Linköping. Gruppen har spelat där varje sommar åren 1978-81, och även i planeringen för sommaren 1982 finns ett Linköpingsbesök inbokat.

Folkmusikkonserter är en annan typ av engagemang. Dessa har hittills förekommit i mindre omfattning, men fler eftersträvas. Konserter har sänts i radio, bl.a. i ett visprogram från Mosebacke i Stockholm hösten 1981. En lunchkonsert direktsänd från Radiohuset har också förekommit.¹⁾

Ytterligare en sorts engagemang är de spelningar som består av två block: en ca fyrtiofem minuter lång konsert följt av ca en timmes dansmusik. Med sådana "varvade" spelningar har Elitkapellet framträtt på Kulturhuset i Stockholm.²⁾

Gruppens namn har två förebilder. Dels ett tidigare Norrtelje Elitkapell, som framträdde i societetsparken i Norrtälje på den tid staden var kurort. (från mitten av 1840-talet till 1940)³⁾, dels Skebo Elitkapell.⁴⁾ På 1930-talet stod Skebo Elitkapell för musiken vid många danstilställningar i Skebos omgivningar. Stil- och repertoarmässigt står nuvarande Norrtelje Elitkapell i ett närmare släktförhållande till denna grupp än till sin namne. Kännetecknande för Norrtelje Elitkapell är bl.a. användningen av icke-folkliga instrument vid vissa tillfällen, och stildrag från andra länders musik.⁵⁾

Instrument

Instrument som används är följande: fiol, nyckelharpa, klarinett, tramporgel, dragspel, cittra, munspel, koskälla, sopran-, sopraninoblockflöjt, sopran-, alt-, tenor-, baskrumhorn, mandolin, gitarr, tenorgitarr, bouzouki, akustisk basgitarr, elgitarr, bas, elbas, piano, elpiano, sopran-, tensorsaxofon, trumpet, tuba, trummor, tamburin, triangel, sång.⁶⁾

Från utländsk musik hämtas bl.a. tex-mex, en Mexikoinfluerad country-and-westernstil som finns i Texas.⁷⁾ Karakteristiskt för den är kombinationen av litet dragspel och sopransaxofon, i samspel med

en del andra instrument.

Medlemssammansättning

Norrtälje Elitkapells medlemmar är män i åldrar mellan tjugotvå och fyrtioett år (1982) med olika utbildning och musikalisk bakgrund. (Mellan 1974 och -79 hade gruppen även en kvinnlig medlem.) Före kapellet's egentliga bildande hösten 1974 träffades ibland några av medlemmarna för gemensamt musicerande. Denna "vardagsrumsorkester" startade 1972. Mats Anderssons och Tomas Adeborns fiolspel blev ibland ackompanjerat på piano av Mats fru Gunilla Andersson. Sven Fredriksson och Mats dåvarande elev Per-Ove Glaadh blev medlemmar 1974. De spelar bl.a. gitarr resp. bas. Tommy Söderström var med i startskedet, men slutade 1976 och flyttade från Norrtälje. 1975 började nyckelharpospelarna Peter Hedlund och Jan Bergström i Elitkapellet. Den sistnämnde slutade efter ca fem år. Munspelaren Sten Blomström trädde in i gruppen 1976, och med Lennart Törnqvist och Per-Olof Ukkonen växte Norrtälje Elitkapells medlemsantal till åtta i juli 1980.

Musikaliska traditionsförhållanden

Eftersom de medlemmar som spelar de traditionella folkmusikinstrumenten, d.v.s. fiol, nyckelharpa och klarinett, har en uppländsk spelmanstradition i släkten är det knappast förvånande att gruppens intresse är störst för den uppländska låttraditionen. Låtar hämtas främst från Eric Sahlström, Viksta-Lasse, Kurt Tallroth och Ceylon Wallin. Från de tidigare spelmännen får man låtarna i andra hand; Kurt Tallroth och Viksta-Lasse är bärare av en stor mängd låtar efter August Bohlin, och även beträffande August Frank är Tallroth en central traditionsbärare.

Elitkapellet har också tagit del av inspelningar som finns på Dialekt- och Folkminnesarkivet i Uppsala (=ULMA)⁸⁾ och Svenskt Visarkiv i Stockholm.⁹⁾

Det är inte någon primär tanke hos Norrtälje Elitkapell att försöka spela i respektive traditionsbärares stil och anda eller ens att försöka framhäva deras karakteristiska drag. Enskilda medlemmar har dock vissa favoritspelmän.

Musiksyn

Medlemmarna i Norrtelje Elitkapell är överens om följande:

- a) Gehörsspel är att föredra framför notspel. Vid låtspel efter noter kan man uppleva att den musikantiska sidan går förlorad. Kollektiv arrangering - helt gehörsmässigt - erfordrar lång repetitionstid, men ger i gengäld större behållning.
- b) Andra instrument än de rent folkliga kan vara utmärkta för folkmusikspel. Detta framgår av de genomgångna instrumenten på sidan 4.

Norrtelje Elitkapells användning av tramporgel beror på att man anser att denna ger en naturlig klanggrund i samspel med stråkinstrument som fiol och nyckelharpa. De olika instrumentens karaktärer smälter mycket väl samman till en enhet. En förebild på denna punkt är den finske spelmannen Konsta Jyhlä (f 1910), som redan i barndomen spelade låtar på harmonium (=tramporgel) förutom på fiol. Jyhlä medverkade senare bl.a. i gruppen Kaustby Purpurspelmän, där ett harmonium ingick.¹⁰⁾

Musikanterna har erfarenhet av att deras spel stimulerar till en väl fungerande gammaldans. Att blanda repertoaren med "moderna" låtar ger enligt deras sätt att se en "larvig" musikform. De mest tillfredsställande spelupplevelserna erhålls vid de tillfällen då gammaldanspubliken är fulltalig och mycket kunnig.

Dansen bildar utgångspunkt för Elitkapellets spel. Att det skulle finnas en speltradition utan samröre med dans är för gruppen en främmande tanke. Andra slags låtar finns visserligen, såsom processionslåtar (brudmarscher, gånglåtar, etc.), skänklåtar, steklåtar, o.s.v., men danslåtar är ändå i majoritet. Att spelet är dansbart är det väsentliga, och denna inställning är av vikt redan vid inläring av låtarna.

Att nå fram till ett gott samspel kan vara en svårighet p.g.a. att det är mycket tids- och repetitionskrävande. Så har varit fallet under perioder då nya medlemmar med för gruppen nya instrument har engagerats. En ny medlem måste kunna gruppens spelstil och ha känsla för medverkan till ett bra samspel. Speciellt av en batterist krävs stor lyhördhet, då idérikt och välavvägt trumspel är nödvändigt i samband med folkmusik.

En annan svårighet är att överföra t.ex. amerikanska och engelska grupperns stil vid spel av svenska - i detta fall huvudsakligen uppländska - låtar. Utgångsmaterialen är ofta helt olika.

Norrtelje Elitkapell var efter Gunilla Anderssons och Jan Bergströms utträden intriktat på att fortsätta som sexmannagrupp. Den skulle bl.a. ha varit mer lättarbetad, men man saknade bredden i instrumentsammansättningen. I valet mellan att engagera ytterligare en stråkmusikant och en satsning på elbas och trummor, bestämde man sig för det senare alternativet.

Instrumenten och de amerikanska och engelska m.fl. stildragen anses av Norrtelje Elitkapell vara det som främst skiljer dem från andra idag verksamma folkmusikgrupper. Trots den starkt negativa reaktion man mött från många håll mot Elitkappellets sätt att behandla en låttradition, är gruppen helt övertygad om förträffligheten av sitt framförande av folkmusik. Övertygelsen skapas av att deras spelsätt för dem är en naturlig umgängesform, där arrangemangsideéerna växer fram spontant. De ser i sin musikaliska verksamhet en hobby, i vilken spelglädjen är den styrande faktorn. Gruppens medlemmar har också en sakligt kritisk hållning till sig själva och varandra. "Det behövs inte många missar förrän man blir fullständigt överkörd. Det är rätt bra, faktiskt".^{+) Delade meningar om repertoarvalet kan också vara vanligt.}

Norrtelje Elitkapell tillhör inte 1970-talets s.k. gröna våg. Gruppens äldre medlemmar var vid den tiden etablerade, så gröna vågens livsform passade inte dem. De menar också, att man beträffande dess spelmannssida "skulle gå tillbaka till rötterna så fruktansvärt, så det blir bara lycéum av det hela; det blir ingenting som lever".^{+) Vidare anser de, att det "uppstod någon sorts pjoltig kravlöshet, ... grejor skulle inte låta bra..."^{+))}}

Norrtelje Elitkapell menar att det är mycket glädjande att folkmusikvågen som började vid 1960-talets slut blev "ingen våg, utan det blev ju, ja, ett permanent tillstånd".^{+) Man ser positivt på förekomsten av kurser i låtspel, dans och instrument-}

^{+) Mats Anderssons citat.}

byggeri, och skivinspelningar som utges av många hembygdsförbund i landet. Detta tyder på ett stort intresse för folkmusik, vilket dessutom ger utrymme för olika kunskapsnivåer. Elitkapellet anser sig i viss mån tillhöra den på 60-talet startade folkmusikvågen, därför att några gruppmedlemmars låtspel började vid den tiden.

Norrtelje Elitkapell tycker att de återigen funnit en egen stil efter den senaste omdaning, vilken ägde rum 1980. Men när det gäller att hitta nya infallsvinklar i spelet finns det svårigheter, och dessa avtar inte, utan ökar snarare.

Sammanfattning

Norrtelje Elitkapell är en folkmusikgrupp som ofta fungerar som gammaldansorkester. En stor del av medlemmarna har rötter i den uppländska spelmanstraditionen. Repertoaren utgörs i huvudsak av låtar från detta landskap. Spelet tillgår helt gehörsmässigt, i gruppens kollektivt framimproviserade arrangemang. En utveckling mot en bredd beträffande instrumenten har skett i samband med ändringar i medlemssammansättningen. Låtarrangemangen, ibland med utländska stildrag, har gett upphov till en på flera håll negativ reaktion.

Dansen bildar utgångspunkt för spelet.

Gruppen har sin musikaliska verksamhet som en hobby.

Utveckling och placering.

Här skall göras ett försök att placera in Norrtelje Elitkapell i den folkmusikaliska utvecklingen i Sverige från slutet av 1940-talet till idag.

Utveckling

Vid 1940-talets slut blomstrade spelmanslagen. Rättviks, Orsas, Malungs m.fl. spelmanslag framträdde på estraden. Gärdebylåten (= Gånglåt från Rättvik) stod som symbol för allspelet. Denna samspelsform kritiserades av många spelmän. Motivationen var att finesserna i spelet, såsom krusningar, drillar och andra nyanser, försvann. Musikkritikern Bo Wallner skrev i Expressen

den 16 aug 1950: "De äkta låtarnas karaktär är inte massspelets, det är solistisk musik. Allspelet uppfostrar medelmåttor och kommer att förvandla låtspelet till ett sällskapsnöje för amatörer."

Svenska Ungdomsringen för bygdekultur (vilken arbetar med bl.a. bygdedans) och spelmansförbunden gick skilda vägar omkring 1951. En spel- och en dansfalang uppstod. Spelmännen uppträdde på estraden, och deras spel var "till lyss" och ej till dans.

Svensk folkmusik förekom i arrangerad form. Bl.a. utgavs 1956 ett häfte med 100 låtar från Sveriges alla landskap, i arrangemang av Gunnar Hahn, Olof Andersson, Sven E Svensson, m.fl.

Under 1950-talet närmade sig forskarna utövarna, men till ungdomen och den breda publiken var steget längre. Folkmusik kallades "knätofs" och "fiolgnissel", och konkurrensen från nöjesindustrin var hård.

Matts Arnberg på Radiotjänst startade en betydande insamlingsverksamhet genom inspelning av folkmusik från många håll i landet, och Ulf Peder Olrog var centralpersonen bakom starten av Svenskt Visarkiv 1951. Detta arkiv samarbetade senare med Musikhistoriska muséet, och Arbetskommittén (senare Samarbetsnämnden) för svensk folkmusik bildades.

I början av 1960-talet började den svenska folkmusiken användas i jazzen, bl.a. av Jan Johansson. Vid mitten av decenniet blomrade folkmusiken upp. Konserter gavs där popband hade folkvisor på sin repertoar.

Två sidor av det stora intresset kunde ses: en popbetonad, kommersiellt inriktad folkmusikvåg, och en sida där främst den intellektuella ungdomen intresserade sig för det äkta, genuina i folkmusiken. Den senare kom till stor del ur det insamlingsarbete som gjorts från forskarhåll och institutioner, och som distribuerades genom radio, TV och grammfon. På detta sätt nådde traditionen ut till publiken.

Under 60-talets senare hälft och under 70-talet märktes

folkmusikvågen även utomlands. Olika länders musik blev aktuell alltefter de politiska skeendena, såsom USA:s del i Vietnamkriget, folkens befrielsekamp, m.m. Förhållandena skildrades av protestsångarna Tom Paxton, Pete Seeger, Bob Dylan, m.fl.

Flower Power- och Hippierörelserna var kommersiella och fick en symbol i Woodstockfestivalen i augusti 1969. Gröna vågen kan ses som Flower Powers parallell. Ett alternativ och ett motstycke till Woodstock blev musikfesterna på Gärdet i Stockholm, samt spelmansstämmorna. Delsbo- och Bingsjöstämmorna växte snabbt, och dess besökare var till stor del städernas studentungdom. Massmediernas uppmärksamhet mot stämmorna förstärkte intresset ytterligare. Många folkmusikinfluerade pop- och rockgrupper bildades; Träd Gräs och Stenar (1967)¹¹⁾, Arbeta och Fritid (1967)¹²⁾, Kebnekaise (1971)¹³⁾. Skivutgivningen ökade. Skäggmanslaget som bildades 1968¹⁴⁾ samarbetade ibland med popgruppen Contact. Den alternativa musikämbelnsen startade "musikforum" som anordnar konserter och musikfester. En alternativ skivutgivning kom igång. Musiken användes hos vissa grupper som ett medel för framförandet av ett politiskt budskap, oftast i socialistisk riktning.

Antalet spelmansstämmor ökade under 70-talet. En förnygring och en konsutjämning har också skett bland spelmännen.

Att låta spelet ha anknytning till dansen har åter blivit aktuellt. Lekstugor och hopabaler anordnas på flera håll. Man vill protestera mot folkmusikens uppdelning i en spel- och en danssida.

Kännedomen om hemtraktens spel- och danstradition blir också föremål för intresset. Även den ålderdomligare långdansen blir populär, och som komensation till detta ökar spelmännens intresse för gammaldans, t.ex. schottis.

Det spelmännens estradspel som en tid försvann har nu kommit åter i form av folkmusikgrupper med ett bredare instrumentarium. Det består ofta av fioler, cittra, tramporgel, gitarr och durspel (ett äldre slags dragspel). Repertoaren utgörs av låtar, sånger, gammal dansmusik samt t.ex. norska, finska och irländska låtar.

Placering

Norrtelje Elitkapell¹⁵⁾ är en folkmusikgrupp som förenar "estradspelet" och dansen. Ibland framför det musik även "till lyss", som vid de "varvade" spelningar som ovan nämnts i beskrivningen av kapellet. Dansen är dock grunden i musicerandet.

Något politiskt budskap är det här inte fråga om.

Anknytningen till sin egen hemtrakts tradition är stark när det gäller ett repertoarval, men ej vad beträffar uppförandeideal. Det senare talar för sig själv i och med gruppens ovanligt breda instrumentarium. Beträffande repertoaren åter, tas vissa finska och norska låtar upp (t.ex. "Katariinan kamarissa" och "Norsk polkett", båda på skivan "Oskapliga låtar").

Under sina besök på spelmansstämmor fungerar Norrtelje Elitkapell både som gammaldansorkester och som "buskspelande" uppsamlare av ny låtrepertoar.

Inom Norrtelje Elitkapell finns dels den uppländska spelmanstraditionen, dels andra genrer. Den del som består av elbas och trummor kommer närmast från popmusikens område. Man kan här göra en jämförelse med det samarbete som Skäggmanslaget tidvis haft med popgruppen Contact, men Skäggmanslaget i sig innefattar inte popgenren. Hos Norrtelje Elitkapell däremot har motsvarande samarbete fortsatt, så att den popartade delen nu helt är integrerad i gruppen.

Slutkommentar

Norrtelje Elitkapell kan betraktas som en grupp som följer vår tids folkmusikaliska utveckling.

Mitt eget antagande är följande: På grund av närheten till och respekten för spelmanstraditionen kan gruppen "unna" sig själv ett mycket fritt utförande av låtarna. Respekt innebär inte slavisk underkastelse gentemot det traditionella. Norrtelje Elitkapells musicerande visar en vilja till ett personligt sätt att uttrycka ständigt aktuell musik - folkmusiken.

INTERVJU MED MATS ANDERSSON, NORRTELJE ELITKAPELL,
DEN 6 APRIL 1982.

1. När bildades Norrtelje Elitkapell?
2. Hur träffades ni första gången?
3. Vilka av er utgjorde själva "startkärnan"?
4. Vad var det som gjorde att ni bestämde er för att börja spela tillsammans?
5. Fann ni genast varann musikaliskt?
6. Spelade ni folkmusik då? Andra genrer?
7. Tog det lång tid att komma fram till er inriktning, ert mål för spelandet?
8. De flesta, för att inte säga alla, låtar arrangerar ni själva. På er skiva "Luffarschottis" är alla arrangemang gjorda av Sven Fredriksson. Gäller det era två andra skivor också?
9. Skriver ni ut arrangemangen, eller har ni en skiss att spela på gehör efter?
10. Spelar ni några låtar helt på gehör?
11. Vilken inställning har ni till notspel resp. gehörsspel?
12. Var och hur hittar ni de låtar ni spelar?
- 13a) Vilka är era musikaliska förebilder?
b) Ni skriver en del låtar själva också. Vad är det uttryck för?
14. Har ni några favoritspelmän bland dem som ni har era låtar efter?
15. Ni arrangerar ju själva och spelar för det mesta många instrument i låtarna och har på så sätt er egen stil i dem. Men finns det ändå karakteristiska drag ni vill ta fram hos varje traditionsbärare, kanske spela i någons anda?
16. Hur ofta repeterar ni tillsammans?
17. Hur länge brukar ni hålla på under en repetition?
18. Var repeterar ni?
19. Är det svårt att samla alla till repetition? Ni bor ju på skilda håll, t.ex. Stockholm, norrtälje, Uppsala, kanske fler orter?
20. Har ni många engagemang?
21. På vilka sorts sammankomster och vid vilka tillfällen spelar ni?
22. Tar ni betalt? Hur mycket i så fall?

23. I vilka sammanhang trivs ni bäst med ert musicerande? När är det som mest givande?
24. Hur ser ni på förhållandet spel - dans? Ska det gå att dansa efter en låt? Anser ni att det finns typiska lyssnarlåtar, t.ex. en polska att bara lyssna till?
25. Vad har ni för inställning till er själva som grupp? Hur ser ni på er verksamhet?
26. a) Skiljer ni er från andra folkmusikgrupper som är verksamma idag?
b) På vad sätt?
c) Tillhör ni "gröna vågen"?
27. Er syn på svensk folkmusik under 1960- och 70-talen?
28. Tar det lång tid att bli en samspelt grupp, med tanke på att vissa medlemmar är nyare i gruppen än andra?
29. Hur kom det sig att en del medlemmar slutade?
30. a) Varför heter gruppen Norrtelje Elitkapell?
b) Läger ni in någon speciell betydelse i namnet?
31. Är ni överens om er allmänna inriktning, eller kan det vara delade meningar om t.ex. repertoarval, engagemang, m.m.?
- 32a) Hur mycket arbete ligger det bakom era skivinspelningar?
b) Är också andra människor engagerade i arbetet med dem?

FRÅGEFORMULÄR ATT IFYLLAS AV VARJE MEDLEM I FOLKMUSIKGRUPPEN
NORRTELJE ELITKAPELL

14.

FULLSTÄNDIGT NAMN: Tomas Torild Adebörn

PERSONNUMMER: 480316-1050

ADRESS: Hantverkaregatan 4 76100 Norrtälje

FÖDELSEORT: Ununge

CIVILSTÅND: Ogift

BARN: -

YRKE: Timmerman

UTBILDNING: Folkskola

HOBBYVERKSAMHETER): Lyssna på musik helst "känntry", blue-grass, tex-mex, rock, rockabilly, svensk o norsk folkmusik, meka med mina bilar

INTRESSEN:

ORGANISATIONS- OCH FÖRENINGSTILLHÖRIGHET ETC.: Bygg-Ettan, Uplands spel.förb., Roslagens konstnärsgille

MUSIKALISK BAKGRUND:

EV. SPELMANSTRADITION (I SLÄKTEN ETC.): Morfar spelade två-radigt som ung.
Far-far och far-fars far spelade fiol.
(Jag har aldrig hört dem spela)

INSTRUMENT: Fiol, mandolin, lite nyckelharpa o gitarr

BÖRJADE SPELA I NORRTELJE ELITKAPELL (ÅR,MÅNAD,DAG): Från hösten 1974

ÖVRIGA UPPLYSNINGAR: Riksspelman sommaren 1976

+ + + +

FULLSTÄNDIGT NAMN: Sten Erland Blomström

PERSONNUMMER: 490704-7577

ADRESS: Gökvägen 3 A 76100 Norrtälje

FÖDELSEORT: Njutånger

CIVILSTÅND: Ogift!!

BARN: Dotter

YRKE: Vårdare

UTBILDNING: Studentexamen 3-årig humanistisk linje

HOBBYVERKSAMHETER): Musik, Musikhistoria Skivsamlande

INTRESSEN: Flickan och Flaskan

ORGANISATIONS- OCH FÖRENINGSTILLHÖRIGHET ETC.: Inga

MUSIKALISK BAKGRUND: Ingen (jag har lärt mig spela själv)

EV. SPELMANSTRADITION (I SLÄKTEN ETC.): Dragspelare Fiolist och Saxofonist på mammas sida samt släkt med spelmanssläkten Öst

INSTRUMENT: Munspel och Div Rytminstrument

BÖRJADE SPELA I NORRTELJE ELITKAPELL(ÅR,MÅNAD,DAG): Augusti 76

ÖVRIGA UPPLYSNINGAR: Jag anses av de flesta vara en trevlig prick. Ring gärna!!

FULLSTÄNDIGT NAMN: Sven-Erik Rune Fredriksson

PERSONNUMMER: 530410-1115

ARESS: Gökvägen 1 A 76100 Norrtälje

FÖDELSEORT: Norrtälje

CIVILSTÅND: Ogift

BARN: Nej

YRKE: Musiklärare

UTBILDNING: Socionomexamen

HOBBYVERKSAMHET(ER): Musik och politik

ORGANISATIONS- OCH FÖRENINGSTILLHÖRIGHET ETC.: Folket i Bild/Kulturfront, Svensk-kinesiska, FN-föreningen, Norrtälje Revygång, Uplands Spelmansförbund, OK, Konsum, Ordfront, Sveriges Lärarförbund

MUSIKALISK BAKGRUND: Popmusik, visor, folksång

EV. SPELMANSTRADITION (I SLÄKTEN ETC.):

INSTRUMENT: Gitarr, dragspel, piano, elbas

BÖRJADE SPELA I NORRTELJE ELITKAPELL(ÅR,MÅNAD,DAG): 1974

ÖVRIGA UPPLYSNINGAR:

+ + + +

FULLSTÄNDIGT NAMN: Lennart Per-Ove Glaadh

PERSONNUMMER: 550326-1017

ADRESS: Smedvägen 8 13146 Nacka 08/7181825

FÖDELSEORT: Norrtälje

CIVILSTÅND: Ogift

BARN: Va?

YRKE: Musiklärare

UTBILDNING: Musiklärarexamen

HOBBYVERKSAMHET(ER): Musik, Astronomi, Foto, Jävligt fri idrott, Fester

INTRESSEN: Dito ovan

ORGANISATIONS- OCH FÖRENINGSTILLHÖRIGHET ETC.: MR, Uplands spelmansförbund, Stockholms amatörastronomer

MUSIKALISK BAKGRUND: Komm. musikskolan, Div. kurser och orkestrar

EV. SPELMANSTRADITION (I SLÄKTEN ETC.): Morfars farsa spelade 2radigt dragspel i Finngarne Estuna socken i Norrtälje.

INSTRUMENT: Kontrabas, klarinett, saxofon, piano Nyckelharpa, bozouki.

BÖRJADE SPELA I NORRTELJE ELITKAPELL(ÅR,MÅNAD,DAG): Från början: hösten 74

ÖVRIGA UPPLYSNINGAR: Riksspelman sommaren 81 (klarinett)

FULLSTÄNDIGT NAMN: Per-olof Ukkonen

PERSONNUMMER: 591204-0176

ADRESS: Norrholmsvägen 148 13200 Saltsjö-Boo

FÖDELSEORT: Stockholm (finsk medborgare)

CIVILSTÅND: Ogift

BARN:

YRKE: Musikstud. vid Musikhögskolan i Stockholm

UTBILDNING: 3-årig gymnasium (Hum.) 1 år folkhögskola musiklinje

40 poäng Musikvetenskap (Stockholm)

HOBBYVERKSAMHETER: Bandy, förpesta omgivningen med dåliga vitsar, fester

INTRESSEN: Musik, idrott

ORGANISATIONS- OCH FÖRENINGSTILLHÖRIGHET ETC.: Värmdö Musiksällskap, Stockholms
Universitets Studenters Idrotts-
förening

MUSIKALISK BAKGRUND: Började spela trumpet vid kom. Musikskolan Norrtälje vid
8 år och sedan har jag till mångas förtret fortsatt.

EV. SPELMANSTRADITION (I SLÄKTEN ETC?): Finns ej

INSTRUMENT: Trumpet, elbas, tramporgel, sång, gitarr samt div. slagverk

BÖRJADE SPELA I NORRTELJE ELITKAPELL (ÅR, MÅNAD, DAG): 1980 juli

ÖVRIGA UPPLYSNINGAR: Väldigt trevlig.

+ + + +

FULLSTÄNDIGT NAMN: Jan-Peter Mikael Hedlund

PERSONNUMMER: 570623-3995

ADRESS: Esplanaden 5c 76100 Norrtälje 0176-17778

FÖDELSEORT: Karolinska sjukhuset, Stockholm, uppväxt i Kungsängen

CIVILSTÅND: Ogift

BARN: -

YRKE: Timmerman

UTBILDNING: Yrkesskola 2-årig

HOBBYVERKSAMHETER: Spelningarna (så klart), div. kurser o.dyl. (hinner inte
med mer)

INTRESSEN: Musik, idrott, mysiga hemmakvällar

ORGANISATIONS- OCH FÖRENINGSTILLHÖRIGHET ETC.: Div. folkdansgillan, Byggn.arb.-
förb., Uplands Spelmansförbund,
Kungsängens IF

MUSIKALISK BAKGRUND: Kommunala Musikskolan, Kungsängen

EV. SPELMANSTRADITION (I SLÄKTEN ETC.): Farfar (munspel) farfars far (tvåradigt)
farfars farfar (fiol)

INSTRUMENT: Nyckelharpa, fiol (dragspel?)

BÖRJADE SPELA I NORRTELJE ELITKAPELL (ÅR, MÅNAD, DAG): 75-08-??

ÖVRIGA UPPLYSNINGAR: Riksspelman på nyckelharpa 1975. Flyttade till N-tälje
1980 (sep) Nyckelh.lärare på kommunala musiksk. Norrtäl-
je kvällstid

FULLSTÄNDIGT NAMN: Lennart Ivar Eugen Törnqvist

PERSONNUMMER: 600212-1215

ADRESS: Tillfällegatan 8 76100 Norrtälje

FÖDELSEORT: Danderyd

CIVILSTÅND: Ogift

BARN: Nej

YRKE: Musiker

UTBILDNING: Kommunal musikskola, Bollnäs musikfolkhögskola

HOBBYVERKSAMHETER: Inga speciella

INTRESSEN: Sex and Drugs and RockandRoll!

ORGANISATIONS OCH FÖRENINGSTILLHÖRIGHET ETC.: Musikerförbundet

MUSIKALISK BAKGRUND: Spelat i 13 år allt punk och Mozart

EV. SPELMANSTRADITION (I SLÄKTEN ETC.): Inte mycket

INSTRUMENT: Trummor och percussion

BÖRJADE SPELA I NORRTELJE ELITKAPELL(ÅR, MÅNAD, DAG): Juli 1980

ÖVRIGA UPPLYSNINGAR: Har spelat med dom flesta

+ + + + +

FULLSTÄNDIGT NAMN: Mats Erik Andersson

PERSONNUMMER: 410414-6974

ADRESS: Storgatan 18 A 75331 Uppsala

FÖDELSEORT: Nora (i Uppland, förf.:s anm.)

CIVILSTÅND: Franskild, numera sambo

BARN: 3

YRKE: Musiklärare

UTBILDNING: Lägre organist- kantorsex 1959, piano-, klarinettpedagogex Ingessund
1969, musiklärarex Musikhögskolan Sthlm 1970, klarinettsolistutbild-
ning Musikhögskolan Sthlm 1970

HOBBYVERKSAMHETER: Musik i otaliga former

INTRESSEN: God mat, god dryck, älska, musik

ORGANISATIONS- OCH FÖRENINGSTILLHÖRIGHET ETC.: Uplands Spelmansförbund
Roslagens konstnärsgille
Svenska facklärarförbundet

MUSIKALISK BAKGRUND: Började på tramporgel vid 10 års ålder

EV. SPELMANSTRADITION (I SLÄKTEN ETC.): Dragspelande far

INSTRUMENT: Piano, klarinett, fiol, nyckelharpa, bas, dragspel, cembalo

BÖRJADE SPELA I NORRTELJE ELITKAPELL(ÅR, MÅNAD, DAG): Hösten 1974

ÖVRIGA UPPLYSNINGAR: Riksspelman på klarinett 1971

A - durspolketten
etter Hjort - Anders

(♩ = ca 120)

Fløier
Munnorgel

Cittera

Gitar

A E A A D E

A D A E A

D A E A

Glöggmarschen
etter Gås-Anders

19.

(d = ca 96)

2 Fioler
Nyckel
harpa
Munnspel

Trum-
mer

Gitar
Orgel
Elbas

Handwritten musical notation for the first system. The top staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#). It contains a melody with eighth and sixteenth notes, including trills marked with 'w'. The second staff contains a series of beamed eighth notes. The third staff contains the following chords: A/C#, A, E, and a final chord with a slash and a sharp sign.

Handwritten musical notation for the second system. The top staff continues the melody. The second staff contains a series of beamed eighth notes. The third staff contains the following chords: E, D, A/C#, and F#m Hm.

Handwritten musical notation for the third system. The top staff contains a melody with a first ending bracket labeled '1.' and a second ending bracket labeled '2.'. The second staff contains a single beamed eighth note. The third staff contains the following chords: E, A, and a final chord with a slash and a sharp sign.

Kommentarer till notbilderna.

Med dessa notbilder vill jag försöka återge litet av de sätt var-
på Norrtelje Elitkapell framför spelmanslåtar. Jag har försökt
göra låtvalet så representativt som möjligt. A-durspolketten är
hämtad från gruppens tidigare produktion. Den finns på skivan
"Luffarschottis". Glöggmarschen ("Med pukor och trumpet") får
stå för det framförandesätt som är tämligen typiskt för gruppen
sedan elbas och trummor kom in i bilden.

Nedteckningarna har gjorts utifrån gruppens skrivinspelningar. Jag
har skrivit ned vad jag har uppfattat, dock ej de delar av elba-
sens linje (gäller Glöggmarschen) jag ändå har kunnat uppfatta.
I rytmiskt hänseende har inte någon precis notation gjorts (för
detta krävs ett omfattande forskningsarbete), utan endast vissa
pauser, överbundna föruttagningar, etc. återges. Tyngdpunkter i
stråkföringen och i munspelstekniken kan göra att t.ex. en fjär-
dedel ibland uppfattas som två åttondelar.

A-durspolketten: Cittrans rytm kan på en del ställen möjligen
vara

Gitarrens ackord har markerats med lodräta streck.

Parenteserna anger, att dessa ställen spelas något annorlunda i
omtagningarna än i den första genomspelingen.

Glöggmarschen: Batteristens spel har jag ej kunnat återge exakt.

Snarare betecknar trummorna låtens rytmiska karaktär i stort.

Kryssmarkering på platsen för g^2 (tänkt i G-klav) betecknar sym-
balslag. Zick-zacktecknet står för ett virvelliknande spel. De
noteringssätt som jag har använt för trummorna är förmodligen ej
korrekta.

Något om August Bohlin.

August Bohlin var en uppländsk spelman med en förmämlig släkt-tradition bakom sig. Fadern Johan (Janne) Bohlin, farfadern Erik Bohlin, morfadern Per Hellstedt¹⁶⁾ och dennes fader Olof Hellstedt var alla kända spelmän. Olof och Per Hellstedt bodde i Tobo bruk, men Bohlin-släkten däremot härstammar förmodligen från Tierp.¹⁷⁾ August Bohlin föddes i Österlövsta den 7/7 1877.

Bohlin följde inte sina förfäders tradition genom att som ung direkt ta över nyckelharpospelet, utan började med fiol, vilket sedan förblev hans huvudinstrument livet ut. Han började dock spela nyckelharpa efter faderns död 1916, och förnyade instrumentet genom att förse det med en tredje rad knavrar. G-strängen kunde då användas även för melodispel. Denna typ av harpa byggde Bohlin troligen år 1925.¹⁸⁾ August Bohlin var skicklig och noggrann i sitt hantverk. Han byggde i ungdomen en fiol, med en femte sträng stämd i c, som användes i samspel med fadern.

Bohlin var bosatt på fyra olika orter under sitt liv. Under uppväxtåren bodde han i Österlövsta. 1896 flyttade han tillsammans med sina föräldrar till Skuttunge, och från 1913 bodde han och familjen i Harbo. 1930 fick han tjänst som vaktmästare vid den då nyuppförda Disagården i Gamla Uppsala, och efter avslutad tjänst där bodde han i Uppsala till sin död 1949.¹⁹⁾

Sin låtrepertoar hade Bohlin dels genom förmedling inom släkten, dels ur den norduppländska traditionen med bl.a. Byss-Kalle och Lövstaorganisten Matts Wesslén som viktiga namn. Under sin tid i Skuttunge lärde han sig många nya låtar genom kontakten med den traktens spelmannsmusik.

Efter den berömda spelmannen Gås-Anders' död räknades Bohlin som den skickligaste fiolspelmanen på orten. Många andra spelmän tog upp hans låtar på sin repertoar. Efter det att Bohlin vunnit första pris vid den första spelmanstävlingen i Uppsala 1909 började man uppteckna låtar efter honom. Dessförinnan hade han inte gärna velat lära ut sina låtar eller låta dem bli upptecknade. Tyvärr råder

det oreda i uppteckningarna. Uppteckningar efter olika spelmän har blandats samman. På t.ex. Dialekt- och Folkminnesarkivet i Uppsala finns en samling med 103 låtar efter August Bohlin,²⁰⁾ men många av dem är avskrifter av Gunnar Norléns uppteckningar efter andra spelmän.

Bohlin hade ett mjukt och sirligt spel. Vad rytmen beträffar förekom ofta i "åttondelspolskor" den omvända punkteringen .

Figuren kunde ofta utföras som .

Några låtar efter August Bohlin är: Midsommarvals från Skuttunge, Gammal Ljungqvistervals, Bonaparte marsch,²¹⁾ samt Polka (ska vara Polska) från Tolfta.

Något om August Frank.

August Frank var en klarinettspelare. Han föddes den 2 mars 1855 i Hjällsta i Uppland. Hans dödsår är 1935.

Frank började spela klarinett vid 14 års ålder. Han var huvudsakligen jordbrukare men även timmerman. Franken, som han kallades, hade sina låtar efter ett flertal klarinettspelmän i hemtrakten. Han anlätades i många sammanhang där man behövde musik, bl.a. vid bröllop och gillen. Han tog första pris vid Uplands nations två spelmanstävlingar i Uppsala 1909 resp. 1912. Frank, som sades vara en god och glädjespridande spelman, tjänstgjorde som dragon vid K 12 i Stockholm omkring sekelskiftet.

Etnografen och folkmusiksammlaren professor Yngve Laurell (1882-1975) gjorde en intervju med August Frank den 27 september 1914, och tog upp hans spel på fonografrullar.²²⁾

- 1) Datum för konserterna nämns ej i intervjun.
- 2) Datum nämns ej.
- 3) M. Persson artikel i Svensk Uppslagsbok. När N E var verksamt frångår ej i intervjun.
- 4) Skebo är beläget mellan Norrtälje och Östhammar.
- 5) Exv. används ibland bouzouki i "Gånglåt från Vigelsjö" (på skivan "Med pukor och trumpet"), vilket ger låten ett grekiskt "sound". utom bouzouki/
- 6) Uppräknade instrument används på gruppens tre första skivor. Man kan förmoda att ännu fler instrument används.
- 7) Definitionen häntad från Claes af Geijerstam vid Instit. f. musikvetenskap, Uppsala.
- 8) Bl.a. en inspelning med August Franks elev Henrik Eriksson, Uppsala, den 7/5 1948. Datumuppgiften häntad från ULMA.
- 9) Bl.a. en fonografinspelning med August Frank från 1914. Uppgiften häntad från Svenskt Visarkiv.
- 10) Sohlmans musiklexikon vol. 3, s 741.
- 11) Årtalsuppgift ur Sohlmans musiklexikon, vol. 5, s 678.
- 12) - " - vol. 4, s 46.
- 13) - " - vol. 4, s 45.
- 14) - " - vol. 5, s 404.
- 15) Med N E avses här gruppen i den form den har sedan 1980.
- 16) Uppgift ur Sohlmans musiklexikon vol. 1, s 531. John Olsson säger däremot Erik H.
- 17) Det frångår ej klart. Olsson skriver "...tycks härstamma..."
- 18) Det råder oenighet om huruvida det verkligen var Bohlin som konstruerade denna typ, som var ett första steg i utvecklingen mot vår moderna kromatiska nyckelharpa.
- 19) Larsson uppger i "Uppländske spelmän...", att han "...flyttade så småningom till Uppsala, där han bl.a. var verksam som vaktmästare vid Disagården i Gamla Uppsala." I Olssons artikel är det oklart om B. bodde i Uppsala eller ej under den tid han arbetade i Gamla Uppsala.
- 20) Vid ett samtal med John Olsson får jag veta, att ett flertal låtar i sanlingen går i B-dur. Olsson säger att Bohlin så gott som aldrig spelade i denna tonart, och hänvisar till Bohlins elev Ivar Talltoth.
- 21) Svenska Låtar Uppland nr 74. Finns på Norrtälje Elitkapells skiva "Oskapliga låtar".
- 22) Om inspelningen ägde rum vid intervjutillfället frångår ej.

Käll- och litteraturförteckning

Intervju

Mats Andersson 6/4 1982

Fonogram

Privat inspelning av intervjun 6/4 1982

LP-skiva med Norrtälje Elitkapell: "Luffarschottis" Sonet SLP-
2071 1978

-"- "Oskapliga låtar" Oktober
OSLP 529 1979

-"- "Med pukor och trumpeter"
Sonet SLP-2084 1981

LP-skiva med Skäggmanslaget: "Pjål, gnäll och ämmel" Sonet SLP-
2510 1970

Litteratur

Ahlbäck, Gunnar, Nyckelharpan som samtidsföreteelse. -Uppland
1976 (=Upplands fornminnesförenings årsbok 1976). Upplands
fornminnesförenings förlag. Motala 1976, s 7-27.

Bruér, Jan (JB), Keijser, Roland (betr. gruppen Arbete och
Fritid). -Sohlmans musiklexikon, 2:a uppl., vol. 4, Sohlmans
förlag AB, Sthlm 1979, s 46.

Helistö, Paavo, Jyhlä, Konsta. -Sohlmans musiklexikon, 2:a uppl.,
(enl. ovan), vol. 3, s 741.

Jonsson, Bengt R, Laurell, Yngve. -Sohlmans musiklexikon 2:a
uppl., vol. 4, s 273.

Larsson, Lars Erik, Uppländske spelmän under fyra århundraden.
Upplands Grafiska AB, Uppsala 1980, s 93f, s 40ff.

Nipo, August Frank i Hjällsta. En allmogespelman på klarinett.
-Upplandsspelmannen (tidskrift för medlemmar i Upplands spelmans-
förbund) 1949, 6, s 7.

Olsson, John, August Bohlin - nyckelharpan förnyare. -Spelman-
nen 1978, 2, s 10 och 15.

Persson, Malte, Norrtälje. -Svensk Uppslagsbok, 2:a uppl., vol.
21. Förlagshuset Norden AB, Malmö 1965, spalt 468.

Ramsten, Märta (MR), Skäggmanslaget. -Sohlmans musiklexikon,
2:a uppl., vol. 5, s 404.

Rasmussen, Ludvig (LR), Träd Gräs och Stenar. -Sohlmans musiklexi-
kon, 2:a uppl., vol. 5, s 678.

Rasmussen, L. (LR), Woodstock. -Sohlmans musiklexikon, 2:a uppl.,
vol. 5, s 849.

Roempke, Ville, "Ett nyår för svensk folkmusik". Om spelmansrörelsen. -Folkmusikboken, Berlings, Arlöv 1980, kap.8, s 263-296.

Sandblad, Håkan (HS), Kebnekaise. -Sohlmans musiklexikon, 2:a uppl., vol. 4, s 45.

Svenska Låtar Uppland. Gidlunds förlag, Samfundet för visforskning, Avesta 1978.

Ternhag, Gunnar, Bohlin. -Sohlmans musiklexikon, 2:a uppl., vol. 1, s 531.